

לך לך - נסיונות

חשיבות ההתבוננות בדרכי האבות

פרשת לך לך היא הפרשה הראשונה בתורה שמדברת אודות האבות. ובאמת אנו צריכים לדעת, שכל מה שהתורה מגדת לנו על האבות, אין אלו סיפורים בעלמא, אלא סוגיא שלימה הטעונה עיון ולימוד. הנה כתב הרמח"ל (דרך עץ חיים - פתיחה לקל"ח פתחי חכמה) וז"ל, זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי, ויבקש בלבבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם, עכ"ל. והמקור לדבריו הוא מדברי חז"ל בתנא דבי אליהו (רבה פרק כה) וז"ל, כל אחד ואחד מישראל חייב לומר, מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב, עכ"ל.

ובאמת דבר זה הוא אחד מהיסודות הגדולים בעלייה בעבודת ה', שכדי להתגדל ברוחניות האדם צריך ללמוד מהאבות, ואי אפשר להשיג שלימות, שהיא תכלית החיים, אם לא שנלמוד את דרכי קנייתה ע"י עיון והתבוננות בפרשיות של האבות. ולכן זכות גדולה היא לנו, שמדי שנה בשנה אנו חוזרים על פרשיות אלו, שמהן נוכל ללמוד את אופני השגת השלימות. ואין לאדם לומר "הרי כבר למדתי אותם בשנה שעברה, ואין טעם שאחזור לעיין בהם", כי שכלו של האדם הולך וגדל בכל שנה, ואם לומד אותם כאילו הוא לומדם בפעם ראשונה, יראה ויבין דברים שמעולם לא עמד עליהם. וידועים דברי החזו"א, שכשאדם מתחיל שום לימוד, אפילו אם למדו כבר, צריך להתחיל מחדש כאילו מעולם לא למדו. וכ"ש בלימוד זה, המקיף וכולל את כל היסודות של עבודת האדם עלי אדמות.

מה היתה תכלית העשרה נסיונות

כתוב בתורה (בראשית יב, א), שה' אמר לאברהם "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". הנה לפי רוב ראשונים, בזה מתחילים העשרה נסיונות שבהם נתנסה אברהם אבינו. וסדר זה מסתיים עם העקידה, שרק

אז אמר לו הקב"ה (שם כב, יב) "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", שכנראה זהו תכלית כל הנסיונות. אמנם לכאורה הדבר צ"ב, שהרי בשעה שנצטווה אברהם בצווי של לך לך, כבר היה בן ע"ה שנים. והנה עד אותה שעה הלא לא היה אברהם אבינו יושב ובטל ח"ו, ואדרבה, משחר ילדותו היה עמל להבין ולהכיר מעצמו את כל יסודות האמונה וההשקפה האמיתית, מבלי שום רב ללמוד ממנו או מסורה לקבל ממנה. ולא רק שידע אותם בעצמו, אלא עמד בהם כנגד ההתנגדות של כל העולם כולו, ומפני זה הוצרך לסבול כמה תלאות, שאסרוהו במאסר למשך עשר שנים, וגם הפילוהו לכבשן האש, וכמו שאמרו במדרש. והנה אמרו חז"ל (תנחומא לך לך סימן ב) שאברהם מסר עצמו למיתה, שהוא לא היה יודע שהקב"ה יעשה נס ויציל אותו. והיינו שהוא הבין מעצמו שצריך למסור עצמו על קידוש שם שמים. והנה כדי שאדם יהא מוכן למסור עצמו למיתה בשביל איזו השגה שהבין מדעתו, צריך שתהיה ידיעה זו ברורה לו כחמה בתכלית הבהירות, כי אילו יש לו צל של ספק, ודאי לא יסכים להמית עצמו על זה. והשגת האמונה בברירות זו מדעת עצמו, היא לכאורה מדריגה גדולה של שלימות שאברהם אבינו הגיע אליה. וא"כ טעון ביאור, מפני מה ניסה הקב"ה את אברהם בעשרה נסיונות דוקא אחר שהגיע למעלה זו, וכי איזו השגה היתה חסרה לאברהם אבינו, שהיה צריך לעמוד בעשרה נסיונות כדי לקנות אותה.

מדוע לא נמנו הנסיונות שקודם 'לך לך'

ועוד יש להבין, למה מתחילים למנות את העשרה נסיונות רק מהצווי של 'לך לך'. האם אין זה נסיון לעמוד באמונה כנגד כל העולם, ולמסור עצמו להיות נאסר בבית האסורים עבור אמונתו, ועוד יותר מזה, להיות מושלך בכבשן האש. אדרבה, כפי הנראה לנו זהו נסיון יותר גדול מן העקידה, כי אין אהבה בעולם כאהבת האדם לעצמו, ולמסור עצמו למיתה לכאורה יותר קשה מלמסור בנו. ולא עוד, אלא שאברהם אבינו עמד בכל זה בלי שום צווי או נבואה, רק הכל מסברא ומדעת עצמו, ועל העקידה הלא נצטווה מפיו של הקב"ה, ולמה רק מ'לך לך' ואילך נחשב עמידה בנסיונות.

שני שלבים - חומה ובנין

והנה איתא במדרש (שה"ש רבה פ"ח סימן ט) וז"ל, ביום שגזר נמרוד הרשע ואמר לירד לכבשן האש, "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף" (שה"ש ח, ט),

אם חומה היא, זה אברהם, אמר הקב"ה, אם מעמיד הוא דברים כחומה נבנה עליה טירת כסף, נצילנו ונבנה אותו בעולם. "ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז" (שם), אם דל הוא ממצות וטלטל מעשיו כדלת, נצור עליה לוח ארז, מה צורה זו אינה מתקיימת אלא לשעה אחת, כך איני מתקיים עליו אלא לשעה אחת. "אני חומה" (שם פסוק י), אמר אברהם לפני הקב"ה, אני חומה ואעמיד מעשים טובים כחומה וכו', עכ"ל המדרש.

וכפי הנראה מדברי המדרש, יש כאן שני שלבים בבנינו של אברהם. הראשון, כל מה שאירע לאברהם אבינו עד הנסיונות, שהיה זה כדי לקבוע שאברהם הוא 'חומה', והשלב השני הוא הנסיונות עצמם, שהם הבנין שעל גבי החומה. אבל זה גופא צ"ב, כי אם כבר הוקבע שאברהם הוא חומה, למה צריך לנסות אותו ולבנות עליו, הרי לכאורה להיות 'חומה' זוהי תכלית ושלימות בפני עצמה, ולמה צריך לנסות את מי שהוא כבר 'חומה'?

נסיון על דרך השכל

וכדי להבין את כל הענין, עלינו להקדים, שבאמת יש שני סוגים של נסיונות. האחד, הוא נסיון על דרך עבודת השכל. והיינו, שלכל אחד ואחד יש שכל, שהוא מתנה שניתנה לו מאת הקב"ה. והנה האדם יכול ע"י שכלו לבד להגיע להכרת האמת, ואם תהיה הכרה זו ברורה וחזקה, הוא יכול להשתמש בה להתגבר על הדמיונות והשקר של היצר הרע. למשל, בחור הרואה שכל חבריו מעשנים, ונתעורר אצלו החפץ והתשוקה להתחבר עמהן, הנה באמת רצון זה הוא כל כולו מכח הדמיון של היצר הרע, שמראה לו שהעישון הוא דבר מהנה, ומי שמעשן הוא מוצלח ומקובל אצל הבריות, וכהנה וכהנה טענות מתרמילו של מלך זקן וכסיל. והנה כל מחשבות אלו כולן דמיון וסברות של תוהו, ומי שמשתמש בשכלו ויתבונן בדבר, יכיר שהעישון תחילתו ריח רע, וסופו חולי ומיתה, והאנשים נעשים עבדים לו, ומכלה בעשן את ממון המעשן, ומצד השכל אין בו שום תועלת. והנה באותה שעה, הבחור הזה נמצא בתוך מלחמה בין השכל לדמיון. ומי ששכלו זך וברור, לא יוכלו השקר והדמיון להשפיע עליו. וכן הוא בכל דבר שהעולם מדמים שהוא טוב, ע"י השכל לבד יכול האדם להכיר שהכל הוא שקר וכזב, הבל הבלים. שהרי באמת, מכח השכל יכול אדם לעמוד על ההכרה שהעולם הזה הוא רק פרודור, ושאינו תכלית אלא אמצעי, וכל הנאותיו

הם רק דמיונות בעלמא. ומי ששכלו חזק ובהיר ומנהיג עצמו על פיו, אין לדמיון שום כח ושליטה עליו.

התגברות על הדמיון רק ב'דעת' שבשכל

והנה אע"פ שאפשר להתגבר על היצר הרע מכח השכל לבד, אמנם צריכים לדעת שיש ב' חלקים לשכל, והם נקראים חכמה ודעת. 'חכמה' היא הידיעה עצמה, ו'דעת' היא הרגשת הידיעה בחוש, כלומר כשאדם מפנים אל לבו את הידיעה ומרגיש אותה בכל מאודו, זוהי 'דעת'. אמנם בחכמה ובידיעה לבד אי אפשר להתגבר על הדמיון. משל למה הדבר דומה, לילד שאביו אומר לו שלא ישחק באש, ומי שמשחק עם האש יוכל להשרף ולהנזק. הנה אע"פ שהילד יודע שאביו אינו משקר לו ואומר לו האמת, ומקבל את הידיעה שאין לשחק עם האש, כל זה הוא רק השגת החכמה, אבל מכל מקום כח הדמיון שלו מתגבר עליו, והוא חושב שאע"פ שבודאי אמת הוא מה שאמר לו אביו, מ"מ אם ישחק קצת בגפרורים לא יקרה לו שום דבר, ואינו חושש שיגיע לו היזק מזה. אבל אם פעם אחת האש פוגעת בו ח"ו, והוא מצטער ויש לו יסורים, אזי הוא משיג בחוש את אמיתת דברי אביו, והחכמה התהפכה להיות דעת, ושוב אין בכח הדמיון לשלוט עליו. ומה שאמרנו שבשכל לבד יכול אדם להתגבר על הדמיון, היינו אם משיג את החכמה בחוש, ונעשית לו בגדר דעת. אבל כל זמן שנשארת אצלו בגדר חכמה לבד, עדיין יש מקום ליצר ולכח הדמיון למשוך אותו.

החומה - החכמה

והמדריגה הראשונה שעמד בה אברהם אבינו ומכוחה אמר על עצמו 'אני חומה', עניינה להשיג תחילה את ה'חכמה', דהיינו להכיר את הידיעות האמיתיות, ולאחר מכן להפוך חכמה זו לדעת, ואז אין ליצר הרע ולדמיון שום כח להטעות אותו שיסטה מהדרך הישר. וזה הוא הסוג הראשון של הנסיונות. והנה אברהם אבינו השלים עצמו במדריגה זו, ועמד בנסיון כנגד כח היצר והדמיון ע"י הכרת שכלו בתקיפות ובהירות. וזהו בגדר חומה - דבר חזק ואיתן המגן מכניסת האויבים שבחוק, הם דמיונות ושקרי יצר הרע וחילותיו. ועל חומה איתנה כזו אפשר לבנות בנין נוסף.

הבנין - 'דעת תורה'

אמנם הבנין עצמו הנבנה על החומה, הוא הסוג השני של הנסיונות. והם הנסיונות שאין אדם יכול להתמודד עימם על ידי השכל, והם למעלה ממה שיכול אדם להבין מדעת עצמו, ועל ידי שאדם עומד בנסיונות אלו זוכה להשיג דעת עליון הנקרא דעת תורה, שהוא למעלה משכל האנושי. למשל, אדם שיש לו ממון, הרי תהיה אצלו מלחמה בין השכל והדמיון. היצר הרע ישתדל לשכנע אותו להשתמש בו לרדיפת הנאות עולם הזה, והשכל יורה לו לנצל אותו לעבודת השי"ת. אבל שום בעל שכל לא יעלה על דעתו לעזוב את ממונו הפקר. והנה באה התורה ואמרה, שבשנת השמיטה עליו להניח כל שדותיו מופקדים לכל. והרי זה דבר כנגד השכל, כי איך יחיה, ובמה יפרנס את משפחתו ובני ביתו, וגם לא תהיה לו אפשרות לעשות חסד, לעזור לעניים וכדומה. ולעמוד בנסיון זה אי אפשר ע"י כח השכל לבד, כי השכל מתנגד לצווי זה. ורק ע"י אמונה שהיא למעלה מן השכל, שאע"פ שאינו מבין ומשיג מכל מקום הוא מקבל על עצמו לקיים את רצון ה', אזי יכול לעמוד בנסיון זה.

והנה כשעומד בסוג זה של נסיון, הוא מקבל מאת הקב"ה שכל חדש הנקרא 'דעת תורה', ואז מבין את הכל, אפילו מה שמקודם היה נראה לו כנגד השכל. ובאמת רואים לפעמים שאדם הולך אצל תלמיד חכם לשאול איזה שאלה, והתלמיד חכם עונה לו תשובה שלפי הבנת השואל היא כנגד השכל. והוא תמוה, הלא גם אם השואל אינו תלמיד חכם מ"מ בר דעת הוא, ואיך אפשר שתלמיד חכם יאמר דברים נגד השכל? אמנם זהו פשר הדבר, שאכן כפי השכל יתכן שתשובת התלמיד חכם אינה מובנת. אך כל זה הוא לאדם שיש לו רק השכל האנושי הפשוט, אבל התלמיד חכם שעמד בנסיונות מהסוג השני זוכה ל'דעת תורה', היינו שזכה לשכל אלקי שהוא למעלה מהשכל האנושי, הוא מבין דברים שאי אפשר לאדם רגיל להשיג אותם, ורק מי שעומד בנסיון כנגד השכל זוכה למעלה זו. וזהו הבנין שבונים ע"ג החומה, ובנין זה בנה אברהם אבינו ע"י עשרה הנסיונות שנתסה ועמד בהם.

ולכן הנסיון הראשון הוא "לך לך". הרי אברהם הבין שתפקידו הוא לפרסם שמו של הקב"ה בעולמו ע"י הכנסת אורחים ועשיית חסד, ולפי ידיעה זו, הלא ההליכה מארצו לארץ נכריה, למקום שאין מכירים אותו, וגם יתמעטו שמו וממונו, הוא כנגד השכל, שהרי תבטל ממנו כל האפשרות למלא את תפקידו.

אבל הקב"ה מצווה, ואברהם אבינו עומד בנסיון ומקיים את רצונו ית', ואפילו אינו מהרהר אחריו.

מהות ענין הנסיון

אנו לומדים מזה יסוד גדול בביאור ענין הנסיונות. אנו חושבים שעיקר הענין של עמידה בנסיון הוא להחזיק מעמד שלא להכשל בעבירה וחטא. אבל מהאמור לעיל מבואר, דעיקר ענינו של נסיון הוא להשיג שלימות, שע"י שעומד בנסיון מתהפכת החכמה שלו לדעת, וגם משיג דעת תורה. וכל זה מונח אצל האדם בכח, וע"י העמידה בנסיון הוא מוציא את זה אל הפועל. ובודאי המהלך הוא ע"י שמתגבר על היצר הרע ואינו חוטא, אבל התכלית היא לקנות השלימות בפועל.

ובזה יתבאר מה דכתיב אצל איוב (א, ח-יב) "ויאמר ה' אל השטן, השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמהו בארץ, איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע. ויען השטן את ה' ויאמר, החנם ירא איוב אלהים. הלא אתה שִׁכַּתָּ בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב, מעשה ידיו ברכָה ומקנהו פרץ בארץ. ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך יברכך. ויאמר ה' אל השטן, הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ירך, ויצא השטן מעם פני ה'". והדבר צ"ב, היאך יכול השטן לטעון כנגד הקב"ה שאיוב ירא אלקים רק מפני שהקב"ה בירך אותו בעושר וכל טוב, הלא כל לבבות דורש ה', והכל גלוי וידוע לפניו. אמנם לפי הנ"ל ביאור הדברים הוא, שהשטן טען שעדיין יש אצל איוב מקום שיכול הדמיון להתגבר עליו, שלא הפך את חכמתו לדעת לגמרי, ולא הוציא אל הפועל כל מה שיש אצלו בכח. וזהו עומק ענין הנסיונות, שייעשה הדבר אצלו לקנין וחלק מעצמיותו, וכל זמן שהשטן יכול לקטרג שעדיין יש מקום בלבו של אדם לשליטת הדמיון, אזי באים נסיונות. וע"י שהאדם עומד בנסיון, הוא קונה המעלה בעצם, והנסיון בונה אותו. וזוהי תכלית החיים, לבנות עצמו בנסיונות, מתחילה כ'חומה', ושוב כ'טירת כסף'.

